

In de ban van indianen

TEKST WIES UBAGS BEELD WIES UBAGS EN HEIKE VAN GILS

- Onderzoek naar de bladsnijmier bracht Heike van Gils naar Colombia.
- Nu zet ze zich in voor het behoud van het grondgebied van de Tikuna-indianen in het Amazonegebied.

54 | 2009

1 Als er iemand in de familie is gaan vissen, maken de vrouwen de vis schoon voor een maaltijd, gekookt op het houtvuur. **2** Heike op de foto bij de Amacayacurivier. Voor de mensen in San Martin de Amacayacu draait het allemaal om dit prachtige gebied. **3** Het is zes uur 's ochtends, en iemand in de familie is net teruggekomen uit de jungle met een reuzengordeldier. **4** Heike begeleidt een kind onderweg naar school. **5** Lorenzo Gregorio Vásquez, Gonzalo Morán en Heike

tekenen de kaart van het voorouderlijk grondgebied. **6** Heike en de vrouwen met wie zij de studie naar de bladsnijmieren heeft uitgevoerd. Deze vrouwen weten vaak meer van de landbouw dan welke wetenschapper dan ook. **7** Heike in de door oneMen gesponsorde boot boordevol met voetballers (m/v) uit San Martin. **8** Deze dikke bleke larven heten "mohohoj". Ze zijn een lokale delicatessen. **9** Op zondag is er een gezellig samenzijn, met de hele familie, burens en ander bezoek.

San Martín de Amacayacu is een gemeenschap van 480 Tikuna-indianen aan de gelijknamige Amacayacurivier, een zijtak van de Amazone, in het uiterste zuidoosten van Colombia. De Tikuna leven er van de visvangst en in mindere mate van de jacht. Ook proberen ze een graantje mee te pikken van het jungletoeerisme, dat in het gebied in opkomst is. De Nederlandse Heike van Gils kwam vijf jaar geleden met de Tikuna in contact omdat ze voor haar afstudeerscriptie voor de Wageningen Universiteit naar Colombia was gereisd. Met een vrolijke grijns verklaart ze: "Ik kwam er om de bladsnijmier te bestuderen. Die veroorzaakt veel schade aan de landbouw, vooral aan de cassaveplant." Ze bleef hangen omdat ze in de ban was geraakt van de indianen. "Ze willen hun voorouderlijk woongebied terug en ze krijgen daarbij geen hulp van buitenaf." Waar het kan, probeert Heike een brug te slaan tussen de gemeenschap en (buitenlandse) organisaties die willen helpen. Woordvoerder José Vásquez en de jeugdige *curaca* Eulogio (het gemeenschapshoofd) leggen namens de Tikuna uit wat zo belangrijk voor hen is. Ze vouwen een uiterst gedetailleerde kaart van

"Ze willen hun voorouderlijk woongebied terug"

wel drie bij vier meter van het gebied uit. De indianen hebben die gemaakt met financiële steun van ontwikkelingsorganisatie Both ENDS en Heikes eigen Small World Foundation. Op de kaart staan rivieren en paden aangegeven, evenals het leefgebied van de belangrijkste dieren en de heilige plaatsen van de Tikuna. In de loop van de tijd zijn ze steeds meer uit hun voorouderlijke gebied verdreven, stroomafwaarts richting de Amazone. De oude Mónica, moeder van José Vásquez, praat in het Tikuna, terwijl ze over de kaart kruipt om gebieden aan te wijzen. De *curaca*

vertaalt in het Spaans: "Van oorsprong woonden we hier bij de bron van de rivieren Cotué en Pamaté. Er kwamen kolonisten die ons dwongen ons territorium af te staan. Anders zouden we tot slaaf worden gemaakt." Steeds meer werden de indianen stroomafwaarts gedreven, totdat ze zo'n honderd jaar geleden bij een zijrivier van de Amacayacu terecht kwamen, de Agua Pudre.

"We maken deel uit van de natuur"

Mónica: "Daar ruilden we onze producten voor suiker en zout van de kolonisten." Het huidige dorpje San Martín, nog meer stroomafwaarts, werd uiteindelijk gesticht net voordat de Colombiaanse regering het natuurpark Amacayacu wilde oprichten. De regering wilde de gemeenschap laten verhuizen om haar buiten het park te houden, naar een gebied dat altijd overstroomt in de regentijd. Dat weigerden de indianen. Een man in een geel T-shirt vertelt: "Ze wilden ons voor de gek houden. Die locatie was zogenaamd gemakkelijker voor ons om dat we dan dichterbij de Amazonerivier zaten om handel te drijven. Maar ze wilden ons gewoon weg hebben." Nu zitten de indianen op een kluitje in het dorpje San Martín. Heike van Gils vertelt: "In het dorp staat een elektriciteitshuisje. Daar eindigt legaal gezien het grondgebied van San Martín en begint het nationale park, maar veel mensen hebben hun akkers voorbij die grens. De indianen zijn dus officieel in overtreding, maar het is hun voorouderlijk grondgebied, dat hun al eeuwen toebehoort." De Tikuna willen dit oude territorium terug. Dat is niet gemakkelijk, want de Eenheid Natuurparken van het ministerie van Milieu wil zo veel mogelijk mensen weren uit de natuurparken. Maar de indianen voelen zich geen indringers in de natuur. In San Martín zeggen ze: "We maken er deel van uit."